

Don Joseph de HARO y CARDONA & d'ENGHIEN, viconte de Lincourt & de La Pandry

de Sorin FORȚIU

În toamna anului 1782, la Paris, *Monsieur George Louis le ROUGE*¹, *ingénieur géographe du Roi*, anunța² comercializarea³ a două planuri *curieuses* –mai degrabă, *étonnantes*⁴!– tocmai primite de la Wien și care, chipurile, *n'avoient pas encore été mises en vente*⁵. Format mare, pe hârtie *grand aigle*, cele două gravuri color reprezentau planurile asediilor cetățitorilor/orașelor Timișoara⁶ și Beograd⁷ din anii 1716–'17. Autorul lor⁸ este *Don Joseph de Haro y Cordona, Vicomte de Lincourt, Lieutenant Colonel d'Infanterie au service de Sa Majeste Imperiale et Catholique*, Karl VI⁹.

sorinfortiu@gmail.com, <http://www.banat.ro/academica.htm>

¹ **George Louis le ROUGE** [* ~1707-'12, Hanovra; † ~1790-'94]; cartograf, gravor, arhitect, *ingénieur géographe du Roi* Louis XV, editor, autor de atlase, *on-line* http://fr.wikipedia.org/wiki/Georges-Louis_Le_Rouge

² *Journal encyclopedique*, 1782, p. 350. În primăvara anului 1783, anunțul publicitar este repetat pentru că încă mai existau *quelques exemplaires* (*Journal des Sçavants*, 1783, p. 117).

³ cu prețul de 6 *livre* fiecare (*Journal encyclopedique*, 1782, p. 350). Drept comparație, în vremea respectivă, o oaie și mielului ei costau doar 5 *livre*.

⁴ după cum avea să caracterizeze Claire LEMOINE-ISABEAU alte hărți ale unui *certain Haro*, care se găsesc la Kriegersarchiv din Wien (Lemoine-Isabeau, 1984, p. 52; *vide infra*).

⁵ și *On assure que ces estampes n'ont jamais été dans le commerce* (*Journal des Sçavants*, 1783, p. 117).

⁶ *Plan de la Ville et Attaque de Temeswar avec tous ses Jardins et enuirs, \ telles qu'on les a trouvé quant l'Armée de sa Majesté Ymperial et Catholique commendé en Chef par Son Altesse Serenissime le Prince Eugene de Sauoye deboucha du Bois pour garnier \ la Plaine et prendre les postes, ensemble le Campement, la ligne de Circonualation, et les Pont pour la Communication des deux Camps \ la Tranche fut ouuert le 1^r. de Septembre de l'Anné 1716 et randue par Capitulation le 12e. d'O[c]tobre suiuant \ ... par don Joseph de Haro, Vicomte de Lincourt, L[ieutenant]^{ie}. Colonel d'Infanterie au service de S[a].M[ajeste].I[mperiale]. et C[atholique]; 85 × 73,5 cm, scara [1:15000], hartă manuscris, color, disponibilă și la Magyar Országos Levéltár, Budapest • S – Térképtár • S 68 – Festetics család, S 68 XIV No 0089, *on-line* [http://maps.hungaricana.hu/hu/18884/?query=SZO%3D\(Timisoara\)](http://maps.hungaricana.hu/hu/18884/?query=SZO%3D(Timisoara)) (accesat 13.03.2015; **Fig. 1**).*

⁷ *Plan de la ville de Belgrad et de son Attaque fait par l'Armée de Sa Maieste Imperiale et Catholique, commandée en chef par S[on].A[ltesse]. le prince Eugéne de Savoie, la fameuse bataille gagnée le 16 d'Août 1717 ... Dessiné sur lieu, et présenté a S[on]. A[ltesse].R[oyal]. Mons[eigneur]. L'Infante dont (sic! don -n.m.) Emanuel de Portugal, par Joseph de Haro y Cordona, Vicomte de Lincourt, Lieut[enant]. Colon[el]. d'Inf[anterie] au service de sa Maj[este]. imp[eriale]. et catholique; [1718?,] 96,6 × ? cm (non vide).*

⁸ Dar și al unui *Plan de l'Ysle de Orsova (Orsava? î.m.) \ et de sa Fortification situé \ sur le Danube aux \ Confins de l'Empire \ ...*, 071 × 052 m. (sic! Panait, 1974, p. 215; cu o reproducere de slabă calitate -*Ibidem*, p. 216) realizat de *von Joseph Deharo* (sic!), *viconte de Lincourt, locotenent colonel de infanterie din serviciul armatei imperiale* (*Ibidem*, pp. 217–218), alcătuit în aceeași perioadă*, și care, azi, este deținut de Biblioteca Muzeului de Arheologie din Istanbul (Inventar nr. 5842; *Ibidem*).

* planul este prea larg datat *prima jumătatea a secolului al XVIII-lea* în articolul de prezentare, care aproape îl consideră a fi *fantezist* (*Ibidem*, p. 218).

⁹ **Carolus Franciscus Josephus Wenceslaus Balthasar Johannes Antonius Ignatius de Habsburg** [* 1.10.1685, Wien; † 20.10.1740, ebenda]; încoronat drept Sfânt Împărat Roman (Karl VI, 22.11.1711, Frankfurt), rege al Boemiei (Karel II, încoronat 5.09.1723, Praga), rege al Ungariei și Croației (III. Károly, încoronat 22.05.1712, Bratislava), rege al Serbiei (Karl I), Arhiduce de Austria etc.

Nu ne este clar când au fost tipărite (retipărite?) aceste planuri deoarece se pare¹⁰ că ambele figurează¹¹ deja într-o licitație, ținută la Bruxelles, în data de 10.06.1771, a bunurilor contelui de Cobenzl¹². Și ele nu înfățișau noutăți; de exemplu, asediul Timișoarei fusese deja prezentat

Fig. 1

Fig. 1. *Plan de la Ville et Attaque de Temeswar avec tous ses Jardins et enuirs, ...*⁶.

la Paris de Gaspard de Baillieul¹³ (cu mult timp în urmă!), iar în spațiul german Kaspar RAD¹⁴ lansase o frumoasă reprezentare a acestuia încă din deceniul al doilea al sec. XVIII. Dar planul asediului cetății și orașului otoman Temeșvar realizat de *Joseph de Haro* are două calități, care îl fac special; nu doar că oferă detalii incredibile referitoare la asediul din peri-

¹⁰ este posibil ca aceste două planuri aparținând moștenirii Cobenzl să fi fost realizate de alți cartografi.

¹¹ *Catalogue*, 1771, p. 313.

¹² **Johann Karl Philipp, Graf von Cobenzl** [* 21.07.1712, Ljubljana; † 27.01.1770, Bruxelles]; om politic, ministru plenipotențiar în Țările de Jos austriece între 1753-'70.

¹³ *Plan de la Ville et Attaques \ de Temeswar \ ou Sont Marques les Lignes de Circonvallation avec le Campement \ des Troupes de l'Empereur ... / A Paris chez le S[ieu]r. [Gaspard] Baillieul* \ Geographe atenant le Grand Monarque Sur le Petir Pont; 41,6 × 50,5 (52,5 × 69,5) cm, [~1:21000], tipar pe placă de cupru; Bibliothèque nationale de France, Département Cartes et plans, GE DD-2987 (3260); Biblioteca Nacional de Portugal, cota CC-375-A.*

* **Gaspard (de) BAILLIEUL** (Bailleul, Baillieu, Baillieux) [* 16??; † ~1744-'47]; cartograf, gravor, inginer și editor activ la Paris între 1702-'47, a fost ajutat în munca sa și de copiii săi, François l'Aîné, Nicolas le Jeune și Marie.

oada 1.09.-12.10.1716, referitor la numărul, structura, comanda și dispunerea trupelor imperiale, o statistică detaliată a morților și răniților, localizarea unor obiective timișorene (moschei, cimitire, detalii despre fortificațiile otomane etc.) precum și amănunte inestimabile oferite de un martor ocular, participant direct la asediu, referitor la împrejurimile cetății și

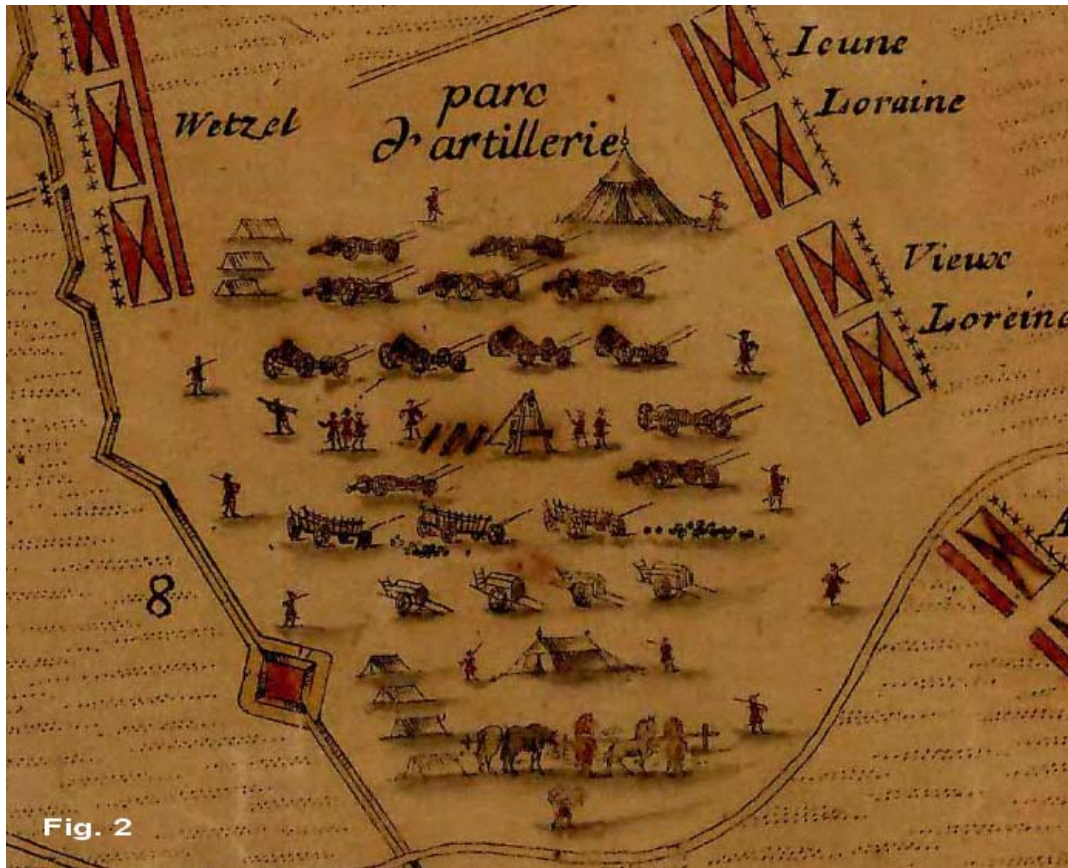

Fig. 2. Plan de la Ville et Attaque de Temeswar avec tous ses Jardins et environs, ...⁶ (detaliu).

ale orașului (numărul podurilor¹⁵, al fântânilor, morilor și drumurilor, împreună cu dispunerea acestora etc.)¹⁶, dar se pare că el a fost făcut tocmai pentru a fi prezentat direct împăratului Karl VI. Iar bogăția detaliului, execuția ireproșabilă și împodobirea lucrării cu elemente decorative transformă această ultimă chichiță publicitară¹⁷ într-o ipoteză demnă de investigat. Dar cine a fost autorul acestui plan?

¹⁴ Temeswar. \ Ist die Hauptstatt der Graffschaft Te=meswar, wurde von Ihro Kays[er]1[ichen]: u[nd]: Cathol[ischen]: \ Maj[est[at] Armee unter dem Com[m]ando Ihro \ Durchl[au]cht. des Printzen Eugenij von Savoyj \ den 1.ten Sept. A[nno]: 1716 belägert, und den \ 13. october. darauf mit acord erobert. ... / bey Caspar Rad* neben dem barfüsser Thor zu \ finden in Augspurg.; 445 × 400 mm, scara [~1:24000], Bibliothèque nationale de France, Département Cartes et plans, GE D-26064.

* **Caspar / Casper / Kaspar RAD** [* ?; † ?]; gravor, editor, dealer de artă, activ la Augsburg între 1680–1719 (Künast, 1997, p. 1252).

¹⁵ cu un *grand pont de bois sur les marais long de 500. toises* (i.e. 975 m) existent la est de cetate!

¹⁶ Din păcate, atât harta aceasta cât și evenimentul în sine își așteaptă încă cercetătorul ... (ceva, ca să nu spunem că e chiar nimic!, la Feneșan, 2012).

¹⁷ ... *présentés à l'Empereur par Don Joseph de Haro* (*Journal des Sçavants*, 1783, p. 117).

Familia de HARO y CARDONA & d'ENGHIEN

Joseph de HARO y CARDONA & d'ENGHIEN, viconte de Lincourt & de La Pandry, a fost fiul¹⁸ cel mare¹⁹ al cuplului Henri de HARO y CARDONA, cavaler, viconte de Lincourt & de La Pandry²⁰ și Isabelle Anne Françoise d'ENGHIEN, vicontesă de Santa-Crux & de La Pandry, doamnă de Kestergat. Conform unui act notarial, semnat la Lille, părinții săi s-au căsătorit la data de 29.03.1680²¹.

Tatăl, cavalerul Henri²² (Nicolas?)²³ de HARO y CARDONA, apare, în anii 1691²⁴ și 1698²⁵, drept căpitan în serviciul spaniol în Flandra, dar cariera sa militară debutase modest, ca *alférez*²⁶, chiar dacă era *caballero/cavaler* și aparținea unei familii nobiliare spaniole ilustre²⁷, cu rădăcini documentate până în sec. XI. Din câte știm, el nu a fost niciodată mai mult decât

¹⁸ Concluzia apare indirect, din analiza mai multor documente; într-un act, datat 31.08.1735, prin care Henri de Haro et d'Enghien, vicomte de la Pandry et de Lincourt, seigneur de Kestergate obține, din partea împăratului Karl VI-lea, ratificarea și confirmarea titlului de viconte precum și facultatea de-a transmite acest titlu moștenitorilor săi, acesta este menționat drept *fils puîné (mezin)* al cuplului Henri de HARO y CARDONA & Isabelle Anne Françoise d'ENGHIEN (Vegiano, 1760, p. 764). Într-un alt document, datat 28.02.1724, se menționează că *Le sieur Henri de Haro, au nom de son frère, Messire don Joseph de Haro Cardona et Enghien, vicomte de la Pandry et de Lincourt, lieutenant-colonel d'infanterie au service de S[a]. M[ajesté]. I[mperiale]. et C[atholique Karl VI], par le trépas (moartea, decesul) de dame Isabelle d'Enghien, sa mère (mama sa) (Bosmans, 1880, pp. 145-146) iar un al treilea act, din 27.07.1731, face încă o dată legătura dintre sieur Henri de Haro și Joseph de Haro, ultimul fiind indicat drept *frère* al primului (*Ibidem*). Deci, Joseph era fratele mai mare al lui Henri. Din câte știm, acești doi băieți au fost singurii copii ai familiei Henri de HARO y CARDONA & Isabelle Anne Françoise d'ENGHIEN.*

¹⁹ Fratele său, Henri de HARO, este menționat drept *fils puîné* al cuplului Henri de HARO y CARDONA & Isabelle Anne Françoise d'ENGHIEN (Vegiano, 1760, p. 764).

²⁰ Acest titlu este luat de la socrul său, cavalerul Guillaume d'ENGHIEN, viconte de Santa-Crux & de La Pandry, senior de Kestergat, prin intermediul soției sale, Isabelle Anne Françoise d'ENGHIEN.

²¹ Goffin, 1964, pp. 165-166.

²² Enrique (l.sp.) / Henriques.

²³ Prenumele *Nicolas* este menționat doar în *Tome Sixieme al Dictionnaire universel ... des sciences ecclésiastiques ...* (Richard, 1765, p. 269), apărut la Paris în anul 1765, la care Laurent François Joseph, Viconte de HARO & ENGHIEN apare drept contributor (*vide infra* nota 52). Aici, pp. 268-269, este creionată cariera ecleziascică a dominicanului François d'ENGHIEN, fratele Isabellei Anne Françoise d'ENGHIEN, vicontesă de Santa-Crux & de La Pandry, doamnă de Kestergat, și se menționează căsătoria acesteia cu *Henri-Nicolas de Haro y Cardona*. Informația nu a fost modificată în edițiile ulterioare ale dicționarului (de exemplu, cea din 1823), fiind preluată și de alte enciclopedii religioase (de exemplu, în *Encyclopédie catholique*, 1846, p. 201).

²⁴ HARO Y CARDONA, Enrique. *Vizconde de La Pandry. Memorial. Capitán en Flandres, 1691 ...* (Cardenas Piera, 1986, p. 158, cu bibliografie).

²⁵ 4 février 1698. *Don Henri de Haro, capitaine de cavalerie au service de S[a]. M[ajesté]. [Carlos II de España], époux de dame Isabelle d'Engien ...* (Bosmans, 1880, p. 145).

²⁶ *alférez* (l.sp.), *alfère* (l.fr.), *alferes* (l.pl.), *alfiere* (l.it.); provine din cuvântul arab *al-fāris* (i.e. călăreț, cavaler). În armata spaniolă a sfârșitului de sec. XVII - început de sec. XVIII, *alférez* era ofițerul inferior însărcinat cu port-drapelul unității. *Ordenanzas Militares españolas* din 1728* adoptă o soluție eclectică; acest "stegar" are gradul de *sublocotenent* în cadrul infanteriei și *alférez* în cadrul cavaleriei. În acest ultim caz, *alférez* era un grad situat între *sergent* și *locotenent*.

* *Ordenanzas [militares] de Su Magestad [Don Phelipe V], para el regimen, disciplina, subordinacion y servicio de la Infanteria, Cavalleria, y Dragones de sus Exercitos, en Guarnicion, y en Campaña [20.07.1728]*, Divididas en dos Tomos, Tomo I., ..., En Madrid: En la Imprenta de Juan de ARIZTIA, ..., Año de 1728, L + 238 pg.: -p. VII: Artic[ulo]. 11. *Què Alferezes ban de tener los Estandartes, quando vn Regimiento [de Cavalleria, y Dragones] estè en Batalla.*

<p>[??] = când? unde?</p>	<p>■ Joseph de Haro y Cardona & d'Enghien viconte de Lincourt & de La Pandry B. ~1681 [??] M. -- D. ?.07.1731 [??]</p>	<p>■ Enrique/Henriques/Henri de Haro y Cardona cavaler, căpitan de cavalerie în armata spaniolă, viconte de La Pandry & de Lincourt, senior de Kestergat B. ~1650 [??] M. 29.03.1680, Lille D. ~1712, Marché [??]</p>	
<p>■ Laurent François Joseph viconte de Haro & d'Enghien B. [??] M. 23.05.1751, Eglise Saint-Jacques sur Caudenberg, Bruxelles, Marie Thérèse Jacqueline Lefebure [* 17.12.1723; † 30.07.1801] D. 29.01.1777</p>	<p>■ Henri de Haro y Cardona & d'Enghien viconte de La Pandry & de Lincourt, senior de Kestergat B. ~1683 [??] M. 3.11.1715 D. 21.10.1756, Braine-le-Comte</p>	<p>S: François Ferdinand Guillaume B. 1648, Bruxelles <i>Ordo Prædicatorum</i> D. 9.11.1722, Gand Marie Therese Ferdinande Anne Barbe Ernestine</p> <p>● Isabelle Anne Françoise d'Enghien vicontesă de Santa-Cruz & de La Pandry, doamnă de Kestergat B. [??] M. 29.03.1680, Lille D. ~1723 [??]</p>	<p>● Guillaume d'Enghien cavaler, viconte de Santa-Cruz & de La Pandry, senior de Kestergat B. [??] fiul lui Jacques d'Enghien & Barbe (de) Reverset / Reversé M1. [??] M2. 27.04.1646, Lille D. < 3.02.1665 [??]</p> <p>● Béatrix Thérèse (van) Boisschot B. [??] fiica lui Ferdinand (van) Boisschot & Anne Marie Vasquez de Camudio M1. 27.04.1646, Lille M2. [??] Paul Jacquet D. [??]</p>
	<p>● Anne Marie Thérèse Le Prince B. 18.12.1693 M. 3.11.1715 D. 9.02.1738, Braine-le-Comte</p>	<p>● Jacques Estienne Dominique Le Prince castelan de Braine-le-Comte B. 21.02.1641 M. 15.05.1680, Chapelle de la Croix-Huart D. ~1725 [??]</p> <p>● Jeanne Marie Marguerite Marin B. 4.10.1652 M. 15.05.1680, Chapelle de la Croix-Huart D. ~1726 [??]</p>	

Fig. 1. Arborele genealogic al familiei HARO y CARDONA & d'ENGHIEN.

un simplu căpitan de cavalerie în serviciul regelui spaniol. Din păcate, știm extrem de

-p. 20: Libro I. Titulo 3. Artículo (11) *Siempre que el Regimiento [de Cavalleria, y Dragones] estè en Batalla, los Alferezes de la Compañia Coronela, del Theniente Coronèl, y Comandante, deberàn tener, cada vno en su Esquadron, el Estandarte de su respectiove Campaña, que se situarà en el centro de la primera fila.*

-p. 65: Libro I. Titulo 12. Artículo (12) *En cada Batallon [de Infanteria] avrà siempre vna Guardia, llamada Piquete, que se compondrà de vn Capitan, vn Theniente, vn Subteniente, dos Sargentos, y cinquenta hombres, con vn Tambor.*

-p. 67: Libro I. Titulo 12. Artículo (18) *En cada Regimiento de Cavalleria, y Dragones avrà vn Piquete, compuesto de vn Capitan, vn Theniente, vn Alferes, vn Sargento, y quarenta y ocho Soldados; ...*

²⁷ Din păcate, deocamdată nu știm cărei dintre multiplele ramuri ale familiei de HARO îi aparține. În 1870, Louis TORFS credea că *don Enrique de Haro ține de l'illustre maison de Gusman* (i.e. *Guzmán* -n.m.) (Torfs, 1870, p. 97, nota 1) dar nu există nicio dovadă directă pentru această supoziție.

puține lucruri despre viața sa²⁸. În luna mai a anului 1712 locuiește la *Marché* și este bolnav²⁹. Printr-o prevedere testamentă, făcută la data de 9.05.1712 în fața instanței din *Bouvignes*, bunurile familiei sunt moștenite de soțul supraviețuitor iar apoi, după moartea acestuia, partajate egal între copii (se revocă prevederea testamentară făcută exclusiv pentru fiul Henri)³⁰. Probabil moare în același an.

Mama sa, **Isabelle Anne Françoise**³¹ **d'ENGHIEN** (*Adeghem* în limba flamandă³²), aparține unei ramuri bastarde³³ (numită convențional d'Enghien–Kastergat)³⁴ a cunoscutei *Angiana stirpe*, cu rădăcini tot până în secolul al XI-lea³⁵. Ea era fiica³⁶ cavalerului Guillaume d'ENGHIEN, senior de Kestergat, Viconte de Santa-Cruz & de La Pandry³⁷ & Béatrix Thérèse (van/de) BOISSCHOT³⁸, a doua sa soție³⁹. Isabelle d'ENGHIEN moare înainte de 28.02.1724⁴⁰.

Fratele mai mic al lui Joseph, **Henri de Haro et d'Enghien**, viconte de la Pandry et de Lincourt, seigneur de Kestergate, a fost implicat⁴¹ în Războiului succesiunii spaniole (1702-'13/'14)⁴². El

²⁸ În anul 1697 apare drept petiționar pentru recuperarea unor taxe ale moșiei *Mingerloo* din Neervelp* (*De regeerders van Neervelp, supplianten c. Don Henriques de Haro y Cardona, kapitein van de cavalerie, echtgenoot van Isabella d'Enghien, rescribent. Achterstallige belastingen op de hoeve 'Mingerloo'. 1697 - Deceulaer, p. 191: 1573*). Dar acest lucru nu spune prea multe pentru că domeniul *Mingerloo* era constituit din 13 sau 14 *seigneurs fonciers* diferiți (Tarlier, Wauters, 1874, pp. 105–106).

* azi, Neervelp este o parte a comunei Boutersem din Brabantul flamand, BE.

²⁹ Goffin, 1964, p. 166.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ aliter *Anne Barbe Ernestine* (*Généalogie de Coloma*, p. 84). Aceste prenume sunt menționate și în ediția din anul 1726 a lucrării lui Christophe BUTKENS* (Butkens, 1726, pp. XI–XII). În fapt, este vorba de o confuzie; *Anne Barbe Ernestine, dame de Kestergat* era sora ei (Goffin, 1964, p. 165; Bosmans, 1880, p. 145).

* **Christophorus** (Christophre/Christophe) **BUTKENS** [* 4.12.1590, Antwerpen; † 30.09.1650, Den Haag]; stareț cistercian din Antwerp, istoric și genealog, a inventat un sistem propriu de reprezentare al smălțurilor din componența stemelor.

³² Rietstap, 2003, p. 615.

³³ Cumont, 1892, p. 260.

³⁴ Goffin, 1964, p. 11.

³⁵ *Ibidem*, p. 13.

³⁶ Isabelle d'ENGHIEN a avut o soră (Marie Therese Ferdinande) și un frate (François Ferdinand Guillaume) care au răspuns unei chemări ecleziastice în rândul *Ordo Praedicatorum* (Goffin, 1964, p. 165). O a doua soră, *Anne Barbe Ernestine*, moare celibatară înainte de 2.02.1695 (*Ibidem*; Bosmans, 1880, p. 145).

³⁷ Willem van Edingen, Heer van Kestergat, burggraaf van Santa-Cruz en van la Pandry.

³⁸ și *Boischotte* (Rietstap, 2003, p. 235).

³⁹ care se va recăsători cu lacheul ei (*Recueil généalogique*, I, 1775, p. 103: 7. *BÉATRIX THÉRESE DE BOISCHOT, laquelle épousa en premieres nocces Guillaume d'Enghien, Chevalier, Seigneur de Kastergat, & en seconde nocces son Laquais*), numitul *Paul Jacquet* (Goffin, 1964, p. 165).

⁴⁰ Bosmans, 1880, pp. 145–146.

⁴¹ Nu avem amănunte despre cariera sa (militară?).

⁴² Războiului succesiunii spaniole (1702-'13/'14) s-a purtat între *Marea Alianță* (Monarhia Habsburgică, Anglia/ Marea Britanie, Provinciile Unite ale Țărilor de Jos, Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană, Prusia, Hanovra, Portugalia, Piedmont-Savoia, forțele spaniole loialiste arhiducelui Carol de Habsburg: regiunile Aragon, Valencia și Catalonia) și cele *Două Coroane* (Franța, Spania, Bavaria).

este menționat într-o scrisoare⁴³ a Ducelui de Bourgogne, Louis de France⁴⁴, unul dintre cei doi comandanți ai forțelor franceze în acest război, adresată fratelui său, regele Spaniei, Felipe al V-lea⁴⁵, datată *camp de Lovendeghem*⁴⁶, le 9 août 1708, ca fiind *commis chez le comte de Bergeyck*⁴⁷. La insistențele acestuia, este arestat pentru spionaj în această zi⁴⁸. Îl regăsim prin căsătoria sa din 3.11.1715⁴⁹ cu Anne Marie Thérèse LE PRINCE⁵⁰. Cuplul se stabilește la Braine-le-Comte, unde socrul său⁵¹ fusese castelan. Vor avea un fiu, **Laurent François Joseph**⁵².

La data de 31.08.1735⁵³, *Henri de Haro et d'Enghien, vicomte de la Pandry et de Lincourt, seigneur de Kestergate*, domiciliat în *Braine-le-Comte*, obține, din partea împăratului Karl VI-lea, ratificarea și confirmarea titlului de viconte precum și facultatea de-a transmite acest titlu

⁴³ *Lettres Louis de France*, 1912, pp. 318–319.

⁴⁴ **Louis de France** [* 16.08.1682, Versailles; † 18.02.1712, Château de Marly]; *Le Petit Dauphin*, duce de Bourgogne.

⁴⁵ **Felipe V** [* 19.12.1683, Versailles, ca Philippe de Bourbon; † 9.07.1746, Madrid]; nepot al regelui Franței, Louis XIV, rege al Spaniei între 1.11.1700–14.01.1724 și 6.09.1724–9.07.1746.

⁴⁶ azi, orașul Lovendegem, Belgia.

⁴⁷ *angajat al contelui de Bergeyck** (tr.m.)

* **Jan van BROUCHOVEN, Graaf van Bergeyck** [* 9.10.1644, Antwerpen; † 21.05.1725, Mechelen]; în perioada 1701–'13 a fost superintendent general al finanțelor și ministru de război (*de facto*, guvernator) al Țărilor de Jos spaniole.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 319. Nu știm ce s-a întâmplat cu el în continuare.

⁴⁹ Goffin, 1964, p. 33.

⁵⁰ * 18.12.1693, drept fiica lui Jacques Estienne Dominique LE PRINCE & Jeanne Marie Marguerite MARIN; † 9.02.1738, Braine-le-Comte (*Généalogie Prella*).

⁵¹ Jacques Estienne Dominique LE PRINCE [* 21.02.1641; † ~1725], din 1664, *châtelain des ville et terre de Braine-le-Comte*, oo 15.05.1680, Chapelle de la Croix-Huart, cu Jeanne Marie Marguerite MARIN [* 4.10.1652; † ~1726] (*Généalogie Prella*).

⁵² Eronat indicat drept *fiis de Henri de Haro et d'Isabelle-Françoise d'Enghien* de către Felix-Victor GOETHALS în anul 1862 (Goethals, 1862, p. 552).

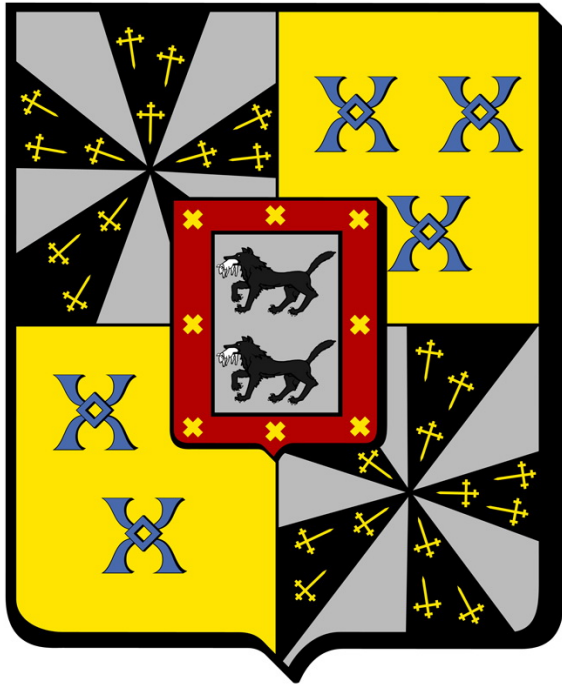
Laurent François Joseph, vicomte de HARO et d'ENGHIEN s-a căsătorit la 23.05.1751, în Eglise Saint-Jacques sur Caudenberg din Bruxelles, cu **Marie Thérèse Jacqueline LEFEBURE** [* 17.12.1723, Bruxelles, fiica lui Guillaume François LEFEBURE (1676–1734) & Marie Lucie Isabelle de MIDDELBOURG (1673–1774); † 30.07.1801]. Va deceda, fără urmași, la data de 29.01.1777 (*Ibidem*). La 24.08.1758 se califică drept *Vicomte de Haro & d'Enghien, Seigneur de Kestergat* (*Généalogie de Coloma*, p. 84). La începutul deceniului al șaselea al sec. XVIII îl găsim la Bruxelles (Richard, 1765, vi), unde văduva sa va deține un mare hotel pe *rue de Ruysbroeck* (Torfs, 1870, p. 97).

Absolvent al Université de Louvain*, contribuie la *Tome Sixieme din Dictionnaire universel, dogmatique, canonique ...* (Richard, 1765), unde se publică în prefață (p. vi) și o scrisoare a sa către *Reverend Pere [RICHARD]* prin care nu doar că-l felicită pe acesta pentru apariția primelor volume ale dicționarului (vol. I–III în 1760, IV în 1761, V în 1762), afirmând că este *un des premiers souscripteurs*, dar și anunță trimiterea spre publicare a unui *catalogue alphabétique des auteurs ecclésiastiques d'une ville qui m'a vu naître* și promite pentru volumele viitoare *la suite chronologique des Evêques des Pays-bas*.

* *Perillustis Dominus Laurentius Franciscus Josephus De Haro vice-comes d'Enghien, Montensis* (i.e. din Mons - n.m.) (*Matricule*, 1963, 108).

⁵³ O prescripție a arhiducesei Maria-Elisabetha* din 6 mai 1735 prevedea că toți cei care au obținut privilegii sau titluri de noblețe, printr-o altă voință decât cea *du conseil supreme pour les affaires des Pays-Bas à Vienne*, trebuie să se adreseze în termen de 6 luni acestui consiliu pentru a obține confirmarea și reînnoire acestora/aces-

moștenitorilor săi⁵⁴. Cu această ocazie este descris și blazonul familiei (Fig. 3):

Armes : écartelé; aux 1 et 4 gironné d'argent et de sable de 10 pièces, chaque giron de sable chargé de 3 croix recroisettées, au pied fiché d'or, qui est D'ENGHIEN; aux 2 et 3 d'or à 3 fers de moulin d'azur en sautoir, alésés, parés, anchés et ouverts en losange, qui est DE BOISSCHOT; sur le tout d'argent à deux loups ravissants de sable, et une bordure de gueules chargée de 8 sautoirs d'or, qui est DE HARO. L'écu timbré d'un cercle d'or, enrichi de perles et de pierreries, rehaussé de 8 fleurons, entre chacun desquels il y a une perle, par concession du did jour 31

Fig. 3. Blazonul familiei Haro & d'Enghien⁵⁵. août 1735⁵⁶.

Henri de Haro & d'Enghien⁵⁷ moare la data de 21.10.1756, la Braine-le-Comte⁵⁸. Vârsta sa în momentul decesului, 76 de ani⁵⁹, indică o posibilă naștere în anul 1680. Dar pentru că

tuia. O altă prescripție a aceleiași arhiducese, din 22 decembrie 1735, va prelungi cu 3 luni acest termen inițial (*Liste chronologique*, 1851, p. 289, 295; Francquen, 1826, p. 11; O'Kelly, 1865, pp. 74–76; Bosmans, 1890, p. 16).

* arhiducesa **Maria Elisabeth von Österreich** [* 13.02.1680, Linz; † 26.08.1741, castelul Mariemont, Morlanwelz, în Hennegau]; guvernator al Țărilor de Jos austriece între 1725–'41.

⁵⁴ Wouters, 1738, p. 36; Vegiano, 1760, p. 764.

⁵⁵ Reconstituirea grafică îi aparține artistului plastic Aurelian "Rică" SCOROBETE TROI, căruia îi mulțumesc frumos și pe această cale.

⁵⁶ Vegiano, 1865, p. 969.

Ses armes sont : écartelé, au 1 & 4 gironné d'argent & de sable de dix pièces, chaque giron de sable chargé de trois croix recroisettées, au pied fiche d'or, qui est d'Enghien ; au 2 & 3 d'or, à trois fers de moulin d'azur en sautoir, alésés, pares, anchés & ouverts en losange, qui est Boisschot ; sur le tout d'argent, à deux loup de sable portants proye, & une bordure de gueules, charge de huit sautoirs d'or, qui est de Haro. L'écu timbre d'un cercle d'or enrichi de perles & de pierreries, rehaussé de huit fleurons ; entre chacun desquels il y a une perle, par consesion dudit jour 31 Août 1735 (Vegiano, 1760, pp. 764–765).

La prima vedere, apar mici diferențe între cele două variante ale textului – *deux loups de sable portants proye* (1760) și *deux loups ravissants de sable* (1865) – dar iezuitul Claude François MENESTRIER arăta, în anul 1672, că cele două exprimări sunt echivalente (*Rauissant d'un Loup portant sa proye* -Menestrier, 1672, p. 151).

Rietstap, 2003, p. 235: *Boisshotte comtes d'Erps*; 615: *Enghien (Adeghem)* și *Enghien de Kestergat*; 891: *Haro și Haro (de) et d'Enghien vicomes de la Pandry et de Lincourt*.

⁵⁷ A supraviețuit corespondența sa, purtata între 1736-'42, cu ministrul plenipotențiar, și apoi guvernator general *ad interim*, în Țările de Jos austriece, contele Friedrich August von Harrach* (*vide Österreichisches Staatsarchiv: Kriegsarchiv, Wien; Haro et d'Enghien, vicomte de, Korrespondenz mit Friedrich August Harrach**, 1736-1742, Akt (Sammelakt, Grundzl., Konvolut, Dossier, File), AT-OeStA/AVA FA Harrach Fam. in spec 523.3).

* **Friedrich August Gervasius Protasius, Graf von Harrach zu Rohrau und Thannhausen** [* 18.06.1696, Wien; † 4.06.1749, ebenda].

⁵⁸ XI. Heineich (sic! Heinrich -n.m.), *Vicomte von Haro und Enghien, starb den 21 Oct[ober 1756] zu Braine le Comte in Hennegau in einem Alter von 76 Jahren* (Ranft, 1759, p. 988).

părinții săi se căsătoreau doar în luna martie a acestui an, și cum el a avut un frate mai mare, este mai prudent să credem că vârsta din momentul decesului este greșită și el s-a născut, mai degrabă, în jurul anului 1683.

Cariera

Începuturile carierei militare ale lui Joseph de HARO y CARDONA sunt învăluite în ceață. Participă, cu *regimiento de infantería Mancheño*, la asediul de la Dendermonde (1–5.09.1706)⁶⁰ din cadrul Războiului succesiunii spaniole (1702–'13/'14)⁶¹. Prizonier de război (6.09.1706), este trimis la Mastrich⁶² și apoi la Bruxelles⁶³. După doi ani, în luna mai a anului 1708, revine în tabăra franceză, unde este bine primit pentru că furnizează și informații despre inamic⁶⁴. De asemenea, se face util folosindu-se de calitățile sale de cartograf și ajunge rapid

⁵⁹ Nu știm pe ce acte s-a bazat Michael RANFT în momentul în care a oferit această vârstă (*Ibidem*).

⁶⁰ Dendermonde sau Dermonde, Termonde, Tenermonde, Teneramunda ("gura [râului] Dender"; azi, Dendermonde, Belgia). La sfârșitul secolului XVI, spaniolii au construit aici o citadelă la confluența râurilor Dender și Scheldt. După bătălia de la Ramillies (23.05.1706), marchizul de Vallée / del Valle / Delvalle (don Luis José, Marqués del Valle?), guvernatorul spaniol din Dendermonde, refuză să se predea^a în fața lui John Churchill, Duke of Marlborough^b. Garnizoana de aici *étoit composée de deux bataillons François* (sub comanda brigadierului elvețian Balthazar de Gréder^c [† 14.12.1714]), *d'un Espagnol* (i.e. *regimiento de infantería Mancheño*, aici din 21.06.1706^d -n.m.), *de quelques troupes détachées & de deux cens dragons demontés*^e. Pe 5.09.1706 (ora 5 pm), după o blocadă de două luni și un asediu de 5 zile, trupele armatelor celor două coroane de la Dendermonde se predau în fața trupelor aliate comandate de generalul englez Charles CHURCHILL^f.

^a contextul și asediul Dendermonde la Falkner, 2006, pp. 114–120.

^b **John Churchill, 1st Duke of Marlborough, Prince of Mindelheim, Prince of Mellenburg** [* 26.05.1650, Ashe House, Devon, England; † 16.06.1722, Windsor Lodge, Berkshire, England]; militar și om de stat englez. În timpul Războiului succesiunii spaniole (1702–'13/'14), alături de Eugenio von Savoy, a fost unul dintre cei doi comandanți supremi ai armatelor aliate.

^c Saint-Hilaire, 1911, p. 352, nota 3.

^d http://www.spanishsuccession.nl/maps/spanish_netherlands_infantry.html (cu bibliografia necesară; accesat 3.04.2015).

^e Sevin, 1726, pp. 45–46.

^f **Charles CHURCHILL** [* 2.02.1656; † 29.12.1714]; general englez, fratele mai mic al lui **John Churchill, 1st Duke of Marlborough**^b, *Lieutenant of the Tower of London* (1702–'04), *Governor of Guernsey* (1706–'11).

⁶¹ Există indicii că el a participat la acest război încă din anul 1705 (dacă nu cumva chiar mai devreme!) pentru că într-un act din anul 1711 sunt menționate *révélations failes par don Joseph de Haro* despre «*pensionnaires* que le duc de Vendôme^{*}, en 1705 (sic? ducele de Vendôme ajunge în Flandra doar în vara anului 1706 -n.m.), *entretenait auprès [John Churchill, le Duc] de Marlborough*^{60b} pour se renseigner (*Archives historiques*, 1905, p. 146: 2347).

^{*} **Louis Joseph de Bourbon**, duce de Vendôme (1669–1712), zis *le Grand Vendôme* [* 1.07.1654, Paris; † 11.06.1712, Vinaròs]; mareșal al Franței, comandant al armatele celor două coroane în timpul Războiului succesiunii spaniole (1702–'13/'14), inițial în Italia (din 1702), iar din vara anului 1706 în Flandra.

⁶² Le 6. [Septembre 1706] la garnison [de Dendermonde] fut conduite à Mastricht. On laissa aux troupes leur épées & leurs équipages. (Sevin, 1726, p. 46).

⁶³ *Lettres Louis de France*, 1912, p. 318.

⁶⁴ O spune textual Louis de France într-o scrisoare din 9.08.1708: ... *Joseph de Haro* ... *nous donnant de leurs* (i.e. *l'armée des ennemis* -n.m.) *nouvelles* ... (*Ibidem*).

în anturajul ducelui de Vendôme^{61*}, comandantul suprem⁶⁵ al armatei celor *Două Coroane*. Din această perioadă a supraviețuit o hartă manuscris color a taberei franceze de la Soignies⁶⁶ realizată de el la fața locului:

■ *Campement de l'armée des deux Couronnes à Soignies commandée par Monseigneur [Louis de France] le duc de Bourgogne depuis le 26 may 1708, où sont marques exactement les environs du dit camp avec ses chemins, bois et buissons*. Désiné sur les lieux par D[o]ⁿ Joseph de Haro y Cardona⁶⁷.

După înfrângerea armatelor celor *Două Coroane* la Oudenaarde (11.07.1708)⁶⁸, Joseph de Haro este arestat de francezi pentru spionaj (9.08.1708)⁶⁹ și încarcerat la Dunkerque⁷⁰, apoi la Saumur⁷¹, unde îl aflăm în anul 1711⁷². Din perioada de prizonierat francez, care putem presupune că s-a prelungit până la terminarea războiului⁷³, au supraviețuit două documente care îl au drept autor:

■ *Vues de don Joseph de Haro sur les opérations à faire en Flandre* (.03.1710)⁷⁴.

■ *Projet pour surprendre Lille*⁷⁵ sept ou huit heures après Anvers⁷⁶ (avec un plan) (.03.–.04.1710)⁷⁷;

Putem lesne să ne închipuim că prin intermediul acestor planuri el dorea să-și câștige liber-

⁶⁵ cel puțin în teorie! Disensiunile publice dintre Louis Joseph de Bourbon, duce de Vendôme și Louis de France, duce de Bourgogne au minat campaniile francezilor în timpul *Războiului succesiunii spaniole*.

⁶⁶ <http://fr.wikipedia.org/wiki/Soignies> (accesat 5.04.2015).

⁶⁷ acuarelă pe hârtie, 34 × 35,5 cm, scara [~1:58000], Bibliothèque de l'Université de l'Etat, Mons, C. Pl. XVIII 54 (Lemoine-Isabeau, 1984, p. 107). Harta a fost expusă în cadrul expoziției *Mons & Le Hainaut* deschisă între 12.10.–16.11.2013 la Bibliothèque Centrale de L'UMons, Mons (*vide* Dossier de présentation, *on-line* https://portail.umons.ac.be/FR/infospour/journalistes/Communiquus%20de%20presse/DP_Expo_Biblioth%C3%A8que_MonsetleHainaut.pdf -accesat 13.03.2015 și un minuscul articol dintr-un ziar publicitar -VLAN, 2013).

⁶⁸ Bătălia de la Oudenaarde (sau Oudenarde, Audenarde; 11.07.1708) a fost una din importanțele bătălii din *Războiul succesiunii spaniole* (1702–'13/'14), *on-line* http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Oudenarde (3.04.2015).

⁶⁹ Acesta să fi fost motivul pentru care tatăl său l-a dezmoștenit pe Joseph de Haro? La o dată neprecizată, dar anterioară anului 1712, fiul cel mic al lui Henri de Haro y Cardona, viconte de La Pandry & de Lincourt, senior de Kestergat, a devenit unic moștenitor al familiei. Doar la data de 9.05.1712, în fața instanței din *Bouvignes*, Henri de Haro y Cardona își schimbă testamentul și ambii copii redevin moștenitori ai săi și ai soției sale. Să fi fost acest act semnul unei iertări părintești?

⁷⁰ *Ibidem*, pp. 318–319.

⁷¹ azi, Saumur, comună în Maine-et-Loire, FR?

⁷² *Archives historiques*, 1905, p. 146: 2347.

⁷³ Tratatul de pace care au pus capăt *Războiului Succesiunii Spaniole* au fost semnate la Utrecht (.03.–.04.1713), Rastatt (7.03.1714) și la Baden, Elveția (7.09.1714). Războiul continuă în Spania până la mijlocul anului următor (2.07.1715).

⁷⁴ *Ibidem*, p. 75: 2271.

⁷⁵ După un lung și sângeros asediu (12.08.–9.12.), Lille, "*capodopera lui Vauban*", era în mâna olandezilor din anul 1708, *on-line* <http://www.spanishsuccession.nl/lille.html> (accesat 5.04.2015).

⁷⁶ Antwerp fusese abandonat de francezi pe 26.05.1705, la doar 3 zile după bătălia de la Ramillies.

⁷⁷ *Archives historiques*, 1905, p. 12: 2220.

tatea⁷⁸. Urmează o pauză de circa trei ani până vom găsi⁷⁹ alte cinci hărți manuscris realizate, probabil⁸⁰, după încheierea războiului, de Joseph de HARO:

- *Carte particulière d'une grande partie du Brabant et d'une petite partie du comté de Namur, où sont marqués avec exactitude tous les vilages, hameaux, châteaux, censes, bois, ruisseaux et moulins qu'on trouve entre Namur, Charleroy, Nivelles, Wavre & Jodoigne (1713)*⁸¹;
- *Carte particulière d'une partie de l'Entre Sambre et Meuse où l'on voit le cours de la Meuse depuis Namur jusque Charlemont et celui de la Sambre jusqu'au dessus de Charleroy ... (~1713)*⁸²;
- *Carte particulière d'une partie de l'entre Sambre et Meuse où l'on voit le cours de la Meuse depuis Namur jusqu'au dessus de Dinant et celui de la Sambre jusqu'au dessus de Chasselet ... (~1713)*⁸³;
- *Carte de l'Entre-Sambre-et-Meuse (~1713)*⁸⁴;
- *Carte particulière d'une partie de l'Entre-Sambre-et-Meuse où l'on voit le cours de la Meuse avec ses guets ensemble tous les bois, prairies, hauteurs et défilés qui s'y trouvent (~1713)*⁸⁵.

Strâmătorat financiar, cere ajutor Contelui van den Bergh (Comte de Vandenberg)⁸⁶, căruia îi

⁷⁸ În mod normal, între combatanți aveau loc regulat schimburi de prizonieri (*Les captifs pouvaient faire l'objet d'accords d'échange entre les belligérants*, Oury, 2005) iar nobilii de rang înalt erau tratați cu reverență fiind eliberați (de exemplu, marchizul de Biron* este luat prizonier la Oudenaarde și, după ce este omenit de către ducele de Marlborough și prințul Eugenio von Savoy, este *relâché pour quelque temps sur sa parole à condition de ne passer point par notre* (i.e. franceze -n.m.) *armée* și ajunge la Fontainebleau pe 25.07.1708 pentru a îl informa direct pe regele Louis XIV despre bătălie; Saint-Simon, 1856, pp. 320–321). Probabil că spionii nu beneficiau de aceeași curtoaziei. Pe de altă parte, *Les évasions furent assez fréquentes, particulièrement après Audenaarde* (i.e. Oudenaarde n.m.), *où il semble que la moitié des captifs ait pu s'échapper. Les soldats étaient poussés à s'enfuir, malgré les risques encourus, par la rudesse des conditions de détention. Au manque récurrent de vires s'ajoutaient fréquemment, lors des longues captivités, les brimades* (Oury, 2005).

* **Charles-Armand-Dominique de Gontaut-Biron**, 2e duc de Biron [* 5.08.1663; † 23.07.1756]; militar, *lieutenant general des armées du Roy* (octombrie 1704), *Maréchal de France* (1734), a purtat titlul de *marchiz* între 1700–'23, rănit și luat prizonier la Oudenaarde, unde a fost comandantul avangardei franceze.

⁷⁹ *Nous avons peu de documents réalisés par les Espagnols car, lors de leur départ, ils les ont tous repris. Aujourd'hui, ils sont conservés à Madrid*, susține curatorul expoziției *Mons & Le Hainaut*, Christine GOBEAUX (VLAN, 2013). În fapt, anumite hărți ale lui Joseph de HARO y CARDONA se găsesc la Wien și Istanbul (și în Franța?).

⁸⁰ toate sunt *attribuée à [Joseph de] Haro par le catalogue [du Kriegsarchiv, Wien, Collection Charles de Lorraine]* (apud Lemoine-Isabeau, 1984, pp. 107, 110–111).

⁸¹ acuarelă pe hârtie pânzată, încadrant gravat cu armele imperiale, 6 folio, 96 × 136 (120 × 150) cm, scara [~1:45000], Österreichisches Staatsarchiv: Kriegsarchiv, Wien, Karl von Lothringen Sammlung, C. Pl., B VIII a 141 (*Ibidem*, p. 107, 110).

⁸² acuarelă pe hârtie pânzată, încadrant gravat cu armele imperiale, 6 folio, 120 × 155 (144 × 168) cm, scara [~1:40000], legendă, Österreichisches Staatsarchiv: Kriegsarchiv, Wien, Karl von Lothringen Sammlung, C. Pl., B VIII a 179 (*Ibidem*, p. 110).

⁸³ acuarelă pe hârtie pânzată, încadrant gravat cu armele imperiale, 6 folio, 110 × 140 (137 × 152) cm, scara [~1:39000], Österreichisches Staatsarchiv: Kriegsarchiv, Wien, Karl von Lothringen Sammlung, C. Pl., B VIII a 180 (*Ibidem*, p. 110).

⁸⁴ acuarelă pe hârtie pânzată, încadrant gravat, 4 folio, 108 × 147 (120 × 160) cm, scara [~1:40000], fără legendă, Österreichisches Staatsarchiv: Kriegsarchiv, Wien, Karl von Lothringen Sammlung, C. Pl., B VIII a 181 (*Ibidem*, p. 111).

⁸⁵ acuarelă pe hârtie pânzată, încadrant gravat, 6 folio, 104 × 160 cm, scara [cca 1:29000], fără roza vânturilor, Kriegsarchiv, Wien, Karl von Lothringen Sammlung, C. Pl., B VIII a 183 (*Ibidem*, p. 111).

mulțumește într-o scrisoare, trimisă din Haga la 19.09.1713, pentru cei 50 *louis d'ors* procurați de la *Consiliul de stat al Țărilor de Jos (Raad van State de Lage Landen)* și solicită încadrarea sa în armata spaniolă din Flandra⁸⁷.

Apoi, după trei ani, în 1716, îl regăsim la asediul cetății Timișoara, cu gradul de *Lieutenant Colonel d'Infanterie*, în trupele imperiale ale Casei de Habsburg, angrenat în războiul anti-otoman (1716-'18). Anul următor participă la asediul Beograd-ului și desenează planul⁷ acestuia, pe care îl prezintă *a Son Altesse Royal Monseigneur L'Infante Don Emanuel de Portugal*⁸⁸, cel care fusese rănit la piciorul drept de o ghiulea⁸⁹ în timpul asediului Timișoarei (3.08.1716). În luna februarie a anului 1724 *Messire don Joseph de Haro Cardona et Enghien, vicomte de la Pandry et de Lincourt, lieutenant-colonel d'infanterie* este încă *au service de Sa Majesté Imperiale et Catholique Karl VI*⁹⁰. La data de 22.05.1724⁹¹ el apare printre ofițerii *agrégés au régiment de Los Rios*⁹². După care urma lui se răcește⁹³.

⁸⁶ este greu de stabilit cu exactitate cine este acest *Comte de Vandenberg* (i.e. *van den Bergh?*). *Land van den Bergh* a fost un domeniu în regiunea Achterhoek din estul Țărilor de Jos și avea în componență 's-Heerenberg, Didam, Etten, Zeddam, Gendringen, Netterden și fieful Westervoort (vide http://nl.wikipedia.org/wiki/Land_van_den_Bergh -accesat 11.05.2015). În septembrie 1713, vechiul *Graaf van den Bergh / Graf von Berg 's-Heerenberg* era deja mort (i.e. Oswald III van den Bergh, conte între 1656–1712, † 20.06.1712) iar noul conte nu avea nici măcar nouă ani (i.e. Frans Willem van Hohenzollern-Sigmaringen, * 7.12.1704, conte între 1712-'37).

⁸⁷ Sotheby, 1825, p. 90: *The Third Division [of this Collection] ... (extending from Lot 226 to 502), 365: Don Josef de Haro y Enghien to the Comte de Vandenberg, Hague, 19 September, 1713: Thanking him for being instrumental in procuring him 50 louis d'ors from the Council of state of the Low Countries; and requesting to enter into the Spanish army in Flanders.*

⁸⁸ **Manuel José Francisco António Caetano Estêvão Bartolomeu / Infante Don Manuel de Bragança, Conte de Ourém** [* 3.08.1697, Lisabona; † 3.08.1766, Quinta de Belas, Portugalia]; al 7^{lea} copil a regelui Pedro II al Portugaliei, din luna august 1716 este implicat în războiul anti-otoman, rănit în bătălia de la Petrovaradin (5.08.1716) și în asediul Timișoarei, se acoperă de glorie, în 1718 devine *Maréchal de camp*, după război duce o viață mondenă, înconjurat de artiști și scriitori.

⁸⁹ iar calul său fusese omorât sub el!

⁹⁰ Bosmans, 1880, pp. 145–146.

⁹¹ A. *Tablelle Générale des revues faites par les commissaires de S[on]. M[ajesté]. I[mperiale]. et C[atholique]. aux régiments nationaux, tant de cavalerie que d'infanterie et dragons, le 22 mai 1724., ..., Ceux agrégés au régiment de Los Rios. Le lieutenant-colonel D[on]. -J[oseph] de Haro ...* (Guillaume, 1854, p. [101–102]).

⁹² Ca rezultat al Tratatului de la Rastatt (7.03.1714), Casa de Habsburg primește sudul Țărilor de Jos (azi, Belgia). Trupele militare de aici, 7 regimente de infanterie și 3 de cavalerie, rămân sub comandă locală. Printre acestea se număra și regimentul valon al cărui proprietar era, din 10.01.1717, Don Francesco Guiterez, Marchiz de Los Rios*, unitate militară cunoscut drept regimentul de infanterie *Los Rios* (a nu se confunda cu regimentul de cavalerie spaniol *Los Rios*, care a fost activ între 1703-'05 în *Războiul succesiunii spaniole*). Acesta, printr-o patentă, preluase vechiul regiment de infanterie *Marquis Villalta*. În 1724, regimentul de infanterie *Los Rios* era compus din 13 companii, cu 55 de soldați combatanți fiecare, *sans les premières planes* (Guillaume, 1854, p. [101]). Probabil, Joseph de Haro era comandantul unei companii. În anul 1725, are loc o reformă militară, care reorganizează cele 7 regimente. Astfel, apare noul regiment *Los Rios*, prin comasarea vechiului regiment cu regimentul contelui *Bournonville*. Prin patentă din 1.08.1725, Don Francesco Guiterez, Marchese Los Rios este confirmat proprietar. Comanda executivă a regimentului era asigurată de către Oberst/colonel Franz/François de Barela [† 1741], Contele de Nava ocupa funcția de locotenent-colonel iar maiorul unității era Sigismund, Baron Luzan (Sypniewski, 1894, pp. [3]–5, 13).

Probabil, cariera militară a lui Joseph de Haro s-a încheiat în vara anului 1725.

Ultimii ani din viața îi sunt amărâți de procesul pe care i l-a intentat Marie Françoise l'ECOLLIER, care solicită, la 3 juillet 1731, desemnarea unui judecător *chargé d'examiner les pièces d'un procès qu'elle a intenté au lieutenant colonel D[on]. Joseph d'Haro, procès qui a été décidé en 1re instance et en révision*⁹⁴.

Joseph de HARO y CARDONA & d'ENGHIEN moare în luna iulie a anului 1731 (la data de 27.07.1731 el figurează deja ca fiind decedat într-un act oficial^{95, 96}).

James Bond sau Münchhausen?

În amintita scrisoare⁹⁷ a Ducelui de Bourgogne, adresată fratelui său, regele Spaniei, Felipe al V-lea, din 9 août 1708 (*camp de Lovendeghem*), Louis de France povestește o întâmplare demnă de menționat, care a spart rutina campestră a unei zile obișnuite într-o tabără militară:

Nous avons fait arrêter aujourd'hui un Joseph de Haro, officier dans les troupes d'Espagne, fait prisonnier à Dendermonde [6.09.1706]⁶⁰, et qui, allant et venant d'ici à Bruxelles à l'armée des ennemis depuis environ deux mois, et nous donnant de leurs nouvelles, leur en donnoit encore mieux des nôtres, ainsi qu'il y a toute apparence; car nous avons plus que des présomptions contre lui.

J'ai fait arrêter en même temps son frère, [Henri de Haro,] qui est commis chez le comte de Bergeyck; car, quoiqu'il n'y ait rien de précis contre lui, on pourroit soupçonner quelque intelligence, et le comte de Bergeyck, qui a découvert toute l'affaire, me l'a demandé instamment. Je vous en manderai davantage quand j'en serai plus instruit; j'envoyerai cet officier prisonnier (i.e. Joseph de Haro -n.m.) à Dunkerque.

Probabil pentru a nu înfierbânta și mai mult spiritele încinse după înfrângerea surprinzătoare de la Oudenaarde (11.07.1708), Louis de France omite să menționeze că Joseph de Haro, *espione [dans] la solde des Imperiaux*⁹⁸, era *attaché au [Louis Joseph de Bourbon,] duc de Vendôme*⁹⁹, celălalt comandant al trupelor franceze. Ducele de Bourgogne nu va mai oferi regelui

* **Don Francesco Guiterez, Marchiz de Los Rios** [* 1689, Bruxelles; † 20.03.1775, Alto, Piemont]; militar, din 1714 în serviciul Casei de Habsburg, 5.10.1723: *Feldmarschalllieutenant*, 15.03.1735: *Feldzeugmeister*, 5.10.1745: *Feldmarschall*.

⁹³ Informațiile care apar despre el sunt sporadice, dar relevante; de exemplu, în anul 1728, *M[onseigneur/on-sieur?]*. *Haro Lieutenant Colonel*. apare ca subscriber al primului volum dintr-o reeditare, care apărea la Bruxelles, a istoriei marilor drumuri romane, clasică lucrare a lui Nicolas BERGIER scrisă în 1622, care cuprindea și un capitol despre *Itinerarium Antonini* și un altul despre *Tabula Peutingeriana* (Bergier, 1728, p. [13]: *Noms De ceux qui ont souscrit pour cette nouvelle Edition, par Ordre Alphabetique.*).

⁹⁴ Proost et alii, p. 115: [Registre 361: *Juin à août 1731*, fol. 142] 150/4.

⁹⁵ Bosmans, 1880, pp. 145–146.

⁹⁶ Faptul că Jacques BREUER îl nominalizează în studiul său a fi încă în viață –și *lieutenant-colonel*– în perioada 1747–'48 este doar o eroare (Breuer, 1965, p. 341, 348 -*non vide*; *apud* Lemoine-Isabeau, 1984, p. 52, nota ^{36bis}).

⁹⁷ *vide supra* și textul aferent notelor 43–48 (*Lettres Louis de France*, 1912, pp. 318–319).

⁹⁸ Coynart, 1914, p. 117, nota 2.

⁹⁹ *Ibidem*.

Spaniei promisele detalii ale poveștii de spionaj. Unele dintre ele vor fi consemnate într-un document¹⁰⁰ din anul 1711:

Dans la pièce 136, révélations failes par don Joseph de Haro, prisonnier à Saumur, au sujet de quelques incidents de la bataille d'Audenarde (i.e. Oudenaarde, 11.07.1708) et de «pensionnaires» que le duc de Vendôme, en 1705 (sic?)¹⁰¹, entretenait auprès [John Churchill, le Duc] de Marlborough^{60b} pour se renseigner.

Despre ce fel de incidente este vorba ne dezvăluie, două secole mai târziu, Charles de COYNART¹⁰², într-o notă a lucrării sale despre *Chevalier de Folard*¹⁰³:

[Joseph de Haro,] emprisonné plus tard à Saumur, finit par raconter à ses compagnons de captivité des faits étonnants. A Oudenarde [11.07.1708] notamment il s'était efforcé de brouiller les cartes et il allait faire enlever quatorze bataillons français en les poussant dans une embuscade, quand un ordre imprévu de maréchal de Matignon¹⁰⁴ vint l'empêcher de mener à bien sa trahison¹⁰⁵.

... Joseph de Haro avait découvert que la France entretenait «deux personnes de distinction» auprès de [John Churchill,] milord Marlborough et que le duc de Vendôme correspondait avec elles «par le moyen d'officiers habillés en trompettes qu'il envoyait à l'armée des alliés sous prétexte de demander des passeports ou autres affaires[»]. Et Joseph de Haro n'attendait qu'une occasion pour s'évader et aller dénoncer les deux traîtres¹⁰⁶.

¹⁰⁰ conservat, pièce 139, în fondul *Correspondance entre Voysin et les intendants de Richebourg, de La Briffe, de Bouville, Ferrand, Chauvelin et Le Gendre, plus des lettres du comte de Toulouse, du contrôleur général des finances Desmaretz, de M. de La Connelaye, d'officiers des régiments d'Heudicourt, Villiers-Cavalerie, du Roi, Piémont, Royal-la-Marine, La Londe, La Mothe-Cavalerie et Melun, de M[ada]me Fouquet, veuve du surintendant, etc.* – 189 pièces (vide *Archives historiques*, 1905, p. 146: 2347).

¹⁰¹ Ducele de Vendôme ajunge în zona teatrului de război din Țările de Jos doar în vara anului 1706.

¹⁰² **Charles de COYNART** [* 9.02.1863, Dreux; † 15.10.1941, Versailles]; scriitor, istoric, ziarist, *Croix de guerre* 1914-'18, ofițer al *Légion d'honneur*, on-line <http://clefargent.free.fr/coynart.php> (accesat 3.04.2015).

¹⁰³ **Jean Charles, Chevalier de Folard** [* 13.02.1669, Avignon; † 23.03.1752, ebenda]; militar, inginer, strateg militar, autor, on-line http://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Charles,_Chevalier_Folard (accesat 3.04.2015).

¹⁰⁴ **Charles Auguste de Goyon de Matignon, comte de Gacé** [* 28.05.1647, Torigni-sur-Vire; † 6.12.1729, Paris]; din 1708 *maréchal de France*, cunoscut drept *maréchal de Matignon*.

¹⁰⁵ Aceste informații fac lumină și explică anumite fapte/decizii, învăluite încă în ceață, referitoare la bătălia de la Oudenarde. În jurul orei 1:30 pm (ora este controversată), ducele de Vendôme a ordonat avangardei franceze comandate de Biron să atace avangarda aliată condusă de William CADOGAN^a, care trecuse râul Scheldt, dar Marchizul de Puységur^b, șeful de stat major al lui Verdôme, și mai apoi mareșalul de Matignon (printr-un ordin direct), ajunși la fața locului, l-au împiedicat pe acesta să execute ordinul primit motivând că terenul ar fi fost mlăștinos (Saint-Simon, 1856, p. 311). Venit în galop, ducele de Vendôme acceptă acest argument și abandonează, în voia sorții, avangarda comandată de Biron, care ajunge să fie capturat. Din cele 7 batalioane aflate sub comanda lui Biron, 3 s-au predat fără luptă iar restul forțelor sale au fost căsăpite ori dispersate.

^a **William CADOGAN, 1st Earl Cadogan** [* 1675, Liscarton; † 17.07.1726, Kensington]; militar și om politic englez, detalii la http://en.wikipedia.org/wiki/William_Cadogan,_1st_Earl_Cadogan (accesat 5.05.2015).

^b **Jacques-François de Chastenot, marquis de Puységur** [* 13.08.1656, Paris; † 15.08.1743]; *lieutenant-général* (1706), numit pe viață de către Louis XIV *maréchal-général des logis des camps et armées du roi*, *Maréchal de France* (1734), autor al unui tratat militar (*Art de la guerre, par principes et par règles*, Paris, 1749, 2 vol.) publicat de fiul său.

¹⁰⁶ În fapt, Charles de COYNART "înflorește" puțințel povestea cu evadarea lui Joseph de Haro pentru că acesta era încă prizonier la *Saumur* în anul 1711 (*Archives historiques*, 1905, p. 146: 2347), la trei ani după arestarea sa

Sper ca prin acest modest studiu să fi atras atenția asupra lui Joseph de Haro, care încă își așteaptă cercetătorul dedicat ... cred că subiectul merită investigat în continuare¹⁰⁷ și va rezerva încă multe surprize ...

Timișoara
15.05.2015

GAZETTEER

BOUVIGNES = azi, Bouvignes-sur-Meuse, Provincia Namur, Belgia.

BRAINE-LE-COMTE = la 11,5 km sud-est de Enghien, Belgia.

CARDONA = sat în Catalonia, Spania (http://en.wikipedia.org/wiki/Castle_of_Cardona).

ENGHIEN / Edingen (Angianus = Edingus -l.l.) = în sudul regiunii Brabant, Belgia.

HARO = sat în provincia Logrono, Spania.

KESTERGAT *sous Kester, Province Hainaut*¹⁰⁸ / și Keystergate / Kestergate / Questergate / Castergat = la ~1,8 km est de Kester, Belgia (50°45'53.10" N / 4° 8'43.27" E).

LINCOURT = comuna Flavacourt, în regiunea Picardie, Franța?

MARCHÉ = azi, Forchies-la-Marche, unde există un *château de la Marche*, în Hainaut, Belgia?

PANDRY (*ou Pannerie*) en Artois¹⁰⁹ = ???

BIBLIOGRAFIE

NOTĂ: Se cuvin mulțumiri Christinei GOBEAUX, de la Bibliothèque Centrale de Université de Mons, pentru ajutorul dezinteresat acordat în consultarea punctuală a două publicații.

<i>Archives historiques</i> , 1905	<i>Inventaire sommaire des archives historiques (Archives anciennes. – Correspondance)</i> , Ministère de la guerre [de France], Tome Troisième: <i>Inventaire sommaire des archives historiques du Ministère de la guerre, Archives anciennes (Période antérieure à 1792), Correspondance (Suite)</i> , Paris, Imprimerie nationale, MDCCCCV (i.e. 1905 -n.m.), X + 457 pg.
Bergier, 1728	Nicolas BERGIER, <i>Histoire des Grands Chemins de l'Empire Romain, Contenant l'Origine, Progrès & Etendue quasi incroyable des Chemins Militaires, pavez depuis la Ville de Rome jusques aux extremitez de son Empire. Où se voit la Grandeur & la Puissance incomparable des Romains;</i>

din august 1708. De asemenea, el citeaza defectuos (*vol. 2347, p. 136*) sursa lui de informare (este vorba de *pièce 136*).

¹⁰⁷ *Vide Le Parchemin*, Bulletin bimestriel édité par l'Association royale, Office généalogique et héraldique de Belgique, Bruxelles, Année 1974, p. 284; 1992, p. 355; 1993, p. 312.

¹⁰⁸ Wouters, 1738, p. 36.

¹⁰⁹ Goffin, 1964, p. 164.

- ensemble l'éclaircissement de l'Itineraire d'Antonin & de la Carte de Peutinger., Par ..., Nouvelle edition, revue avec soin, et enrichie des cartes et des figures, Tome premier., A Bruxelles, Chez Jean LÉONARD, ..., 1728 (*editio princeps*, 1622), [46] + 602 pg.
- Bosmans, 1880 Jules [Léopold Hubert Ghislain] BOSMANS, *La Féodalité au pays d'Enghien* [Partie I-II], In: *Annales*, Cercle archéologique d'Enghien, Tome I, 1880, pp. 5-48, 120-184; Tome II, 1883, pp. 36-114.
- Bosmans, 1890 Jules [Léopold Hubert Ghislain] BOSMANS, *Traité d'Héraldique Belge*, Bruxelles, MDCCCXC (i.e. 1890 -n.m.), 255 pg.
- Breuer, 1965 Jacques BREUER, *Matériaux pour l'histoire du Corps du Génie dans les Pays-Bas autrichiens de 1717 à 1756*, In: *Revue internationale d'Histoire militaire*, (Tome VI) No 24, 1965, pp. 337-354.
- Butkens, 1726 *Additions [au Suppl[ement]. aux Trophées tant sacrés que profanes du Duché de Brabant]. Supplement de la Table Genealogique rapportée au II. tome des Trophée de Brabant, par Mr. [Christophe] Butkens, pag. 120*, In:[Christophe] BUTKENS, *Supplement aux Trophées tant sacrés que profanes du Duché de Brabant, ...*, Tome Second., A la Haye, Chez Chretien van LOM, MDCCXXVI (i.e. 1726 -n.m.; *editio princeps* Antwerp, 1641), 444 + XXXIII pg.
- Cardenas Piera, 1986 Emilio de CARDENAS PIERA, *Expedientes de militares (siglos XVI al XIX)*, Instituto Luis de SALAZAR y CASTRO (C.S.I.C.), Ediciones Hidalguia, Madrid, 1986, 359 pg., ISBN 84-00-06353-8.
- Catalogue, 1771 *Catalogue des livres en toutes sortes de facultez et langues de feu S[on]. A[ltesse]. le Comte de Cobenzl, Chevalier de l'Ordre de la Toison d'Or, Grand Croix de l'Ordre de St. Etienne, Ministre Plenipotentiaire de S[a]. M[ajesté]. l'Imperatrice Douairiere & Reine Apostolique pour le Gouvernement des Pais-Bas &c. &c.*, Disposé par ordre de Matieres & avec quelques Notes Litteraires., par Jos[eph]. ERMENS, Dont la Vente se fera Publiquement (en Argent de Change) à Bruxelles ... le 10 juin 1771. & jours suivans ..., Bruxelles, H[enry]. VLEMINCKX, 1771, XII + 314 pg.
- Coynart, 1914 Ch[arles]. de COYNART, *Le Chevalier de Folard (1669-1752)*, Hachette, Paris, 1914, 354 pg.
- Cumont, 1892 G[eorges]. CUMONT, *Un jeton d'or inédit de Pierre d'Enghien, Seigneur de Kestergat*, In: *Revue Belge de Numismatique*, 1892, pp. 252-267.
- Deceulaer Harald DECEULAER, *DUT: Inventaris van het archief van de Raad van Brabant. Processen van de gemeenten [Conseil de Brabant. Procès des communes]. 1601-1700*, Het Rijksarchief in België / Archives de l'État en Belgique / Das Staatsarchiv in Belgien / State Archives in Belgium, Rijksarchief te Anderlecht / Archives de l'Etat à Anderlecht, [fără an], 214 pg., *on-line* http://search.arch.be/ead/pdf/BE-A0541_005613_006782_DUT.ead.pdf -accesat 11.05.2015; p. 191 (publicat drept Harald DECEULAER, *Inventaris van het archief van de Raad van Brabant. Processen van de gemeenten. 1601-1700*, Rijksarchief te Brussel: Inventarissen, Vol. 60, Algemeen Rijksarchief (RABA), 2013, 257 pg., ISBN 905746571X, 9789057465710).
- Encyclopédie catholique, 1846 L'abbé [Jean Baptiste] GLAIRE, V[icom]te [Joseph-Alexis] WALSH, et d'un comité d'orthodoxie [Joseph] CHANTREL, abbé Orse, Edou-

- ard ALLETZ], *Encyclopédie catholique, répertoire universel et raisonné des sciences, des lettres, des arts et des métiers, Avec la biographie des hommes célèbres ... formant la bibliothèque la plus universelle qui ait été publiée jusqu'à ce jour, ...*, Tome Onzième. Églogaire. – Fernandez, Paris, Parent Desbarres, Éditeur, ..., M DCCC XLVI (i.e. 1846 -n.m.), 747 pg.
- Falkner, 2006 James FALKNER, *Ramillies 1706: Year of Miracles*, Series Battle-ground: Marlborough, Casemate Publishers, 2006 (*editio princeps*, 1970), 144 pg., ISBN 1844153797.
- Feneşan, 2012 Costin FENEŞAN, *Artileria cetăţii Timișoara la 1716*, In: *Analele Banatului*, S.N., Arheologie – Istorie, XX, 2012, pp. 245–257.
- Francquen, 1826 C[harles Joseph]. de Francquen, *Recueil Historique, Généalogique, Chronologique et Nobiliaire des Maisons et Familles Illustres et Nobles du Royaume Nassau-Orange: Précédé de la Généalogie Historique de la Maison Royale des Pays-Bas Nassau-Orange, ...*, Tome Premier, Bruxelles, Imprimerie de Demanet, M DCCC XXVI (i.e. 1826 -n.m.), [4] + 8 + [436] pg.
- Généalogie de Coloma J[oseph]. F[elix]. A[ntoine]. F[rançois]. de AZEVEDO COUTINHO y BERNAL, *Généalogie de la famille de Coloma*, [?1777], 500 + 65 pg.
- Généalogie Prelle Généalogie de la famille de PRELLE de la NIEPPE et de diverses familles alliées directement ou indirectement, on-line https://genealogie.deprelledelanieppe.be/individual.php?pid=I_7371&ged=prellenieppe (accesat 20.03.2015).
- Goffin, 1964 René GOFFIN, *Généalogies Enghiennoises*, Livre 1: *La Maison d'Enghien* (Serie: *Recueil des Tablettes du Hainaut*, 3), Grandmetz, Chateau de Grandmetz, 1964, pp. [9]–206.
- Goethals, 1862 Felix-Victor GOETHALS, *Miroir des Notabilités nobiliaires de Belgique, des Pays-Bas et du Nord de la France*, Tome Second, Bruxelles, Imprimerie Polack DUVIVIER, 1862.
- Guillaume, 1854 G[ustave]. GUILLAUME, *Histoire des Régiments nationaux belges pendant la Guerre de Sept Ans. D'après des documenst officiels et inédits*, Bruxelles, G. Stapleaux, 1854, 125 + [10] pg.
- Journal encyclopedique, 1782 *Journal encyclopedique ou Universel*, Dédié a Son Alt[esse]. Sérénissime M[onseig]g[neur]. [Godefroy de La Tour d'Auvergne] le Duc de Bouillon, &c&c.&c., Année 1782., Tome VII., Partie II., A Bouillon, De l'Imprimerie du Journal, [Octobre 1782].
- Journal des Sçavants, 1783 *Le Journal des Sçavants pour l'annee M. DCC. LXXXIII.: Février.*, A Paris, Au Bureau du Jurnal de Paris, ..., M. DCC. LXXXIII. (i.e. 1783 -n.m.)
- Künast, 1997 Hans-Jörg KÜNAST, *Dokumentation: Augsburger Buchdrucker und Verleger*, In: Helmut GIER, Johannes JANOTA, *Augsburger Buchdruck und Verlagswesen: von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Wiesbaden, [Otto] HARRASSOWITZ Verlag, 1997, 1413 pg., ISBN 3-447-03624-9; pp. 1205–1340.
- Lemoine-Isabeau, 1984 Claire LEMOINE-ISABEAU, *Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle*, Musée royal de l'Armée, Bruxelles, 1984, 296 pg., ISBN 287051 0055.
- Lettres Louis de *Lettres du [Louis (dauphin de France; 1682–1712)] duc de Bourgogne*

- France, 1912 *au roi d'Espagne Philippe V et à la reine*, Publiées pour la Société de l'histoire de France par M[onseig]g[neu]r Alfred BAUDRILLART et Léon LECESTRE, Tome Premier: (1701–1708), A Paris, M DCCCC XII (i.e. 1912 -n.m.), LXXXV + 393 pg.
- Liste chronologique, 1851 *Liste chronologique des édits et ordonnances des Pays-Bas autrichiens de 1700 a 1750*, Bruxelles, Em. DEVROYE et Ce, 1851, XXIV + [2] + 492 pg.
- Matricule, 1963 *Matricule de l'Université de Louvain*, publié (sic) par A[rnold Hubert]. SCHILLINGS, [Tome] VIII [complet en 2 volumes]: *Fin février 1734 - fin août 1776*. Corrections et tables., Volume 35 of Publications in-quarto, Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, Commission Royale d'Histoire, Bruxelles, 1963, xi + 520 pg.
- Menestrier, 1672 C[laude]. Franç[ois]. MENESTRIER, *Abregé Methodique des principes heraldiques, ou du veritable art du Blason*, A Lyon, Chez Benoist CORAL, ..., M. DC. LXXII (i.e. 1672 -n.m.), [14] + 161 (numerotare greșită pp. 154–161) +[10] pg.
- O'Kelly, 1865 *Recueil analytique des édits, placards & ordonnances héraldiques des Pays-Bas espagnols et autrichiens*, publié d'après un manuscrit de Philippe-Jean-Baptiste O'Kelly [de Galway d'Aghrim, 1775] ..., Avec une préface, une notice biographique & un supplement par le comte A[lphonse]. O'Kelly de Galway, ... et Léopold van Hollebeke, ..., Bruges, Typ.-Lith. de Edw[ard]. GAILLIARD & Comp., 1865, VII + 122 pg.
- Oury, 2005 Clément OURY, *Blenheim, Ramillies, Audenarde: Les défaites françaises de la guerre de Succession d'Espagne (1704-1708)*, École nationale des chartes (Paris), Thèse diplôme d'archiviste-paléographe: Histoire médiévale: Paris, ENC: 2005, Chapitre III: *La dimension humaine*, on-line <http://theses.enc.sorbonne.fr/2005/oury> (accesat 8.04.2015)
- Panait, 1974 Panait I. PANAIT, *Un plan al fortificațiilor de la Orșova din sec. al XVIII-lea*, In: *Drobeta*, 1, 1974, pp. 215–219.
- Proost et alii J[ohannes]. PROOST, A. GOOVAERTS, E[m]. De BREYNE, M[icheline]. SOENEN, *Analyses des consultes du Conseil Privé sous le régime autrichien*, [Vol.] I (1725-1749), Het Rijksarchief in België / Archives de l'État en Belgique / Das Staatsarchiv in Belgien / State Archives in Belgium, 438 pg., on-line.
- Ranft, 1759 Michael RANFT, *Neue Genealogisch=Historische Nachrichten von den Vornehmsten Begebenheiten, welche sich an den Europäischen Höfen zugetragen, ...*, Der 103 Theil, Leipzig, Bey Johann Samuel Hensii (i.e. Heinsius -n.m.) sel. Erben, 1759, 1068 + [52] pg.
- Recueil généalogique, 1775 [Gabriel Pierre Martin DUMONT & NN de Colonia], *Recueil genealogique de familles originaires des Pays-Bas ou y établies*, [vol. I–II], Rotterdam, 1775–'78; Vol. I, [2] + 411 pg.
- Richard, 1765 R[évérénd] P[ère Charles Louis] RICHARD & autres ..., *Dictionnaire universel, dogmatique, canonique, historique, géographique et chronologique des sciences ecclésiastiques, contenant l'histoire générale de la religion ... la theologie dogmatique & morale ... la droit canonique ... avec des sermons abrégés des plus célèbres orateurs chrétiens*, Tome Sixieme, A Paris, Chez Jacques ROLLIN, Charles-Antoine JOM-BERT, Jean-Baptiste-

- Rietstap, 2003 Claude BAUCHE, M. DCC. LXV. (i.e. 1765 -n.m.), 835 pg. J[ohannes]. B[aptist]. RIETSTAP, *Armorial Général: précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason*, Tome I, Genealogical Publishing Co., Baltimore, 2003 (*editio princeps* 1950), 2465 pg., ISBN 0-8063-4811-9.
- Saint-Hilaire, 1911 *Mémoires de [Armand de Mormès, seigneur de] Saint-Hilaire*, Publiés pour la Société de l'histoire de France, par Léon LECESTRE, Tome Quatrième: 1704–1706, A Paris, Librairie Renouard, M DCCCC XI (i.e. 1911 -n.m.), [2] + 404 pg.
- Saint-Simon, 1856 *Mémoires complets et authentiques du [Louis de Rouvroy,] duc de Saint-Simon sur le siècle de Louis XIV et la Régence*, Collationnés sur le manuscrit original par M. [Adolphe] Chéruel et précédés d'une notice biographique par M. [Charles-Augustin] Sainte-Beuve,..., Tome Sixième, Paris, Typographie de Ch. Lahure, Librairie de L. Hachette et Cie, 1856, 472 pg.
- Sevin, 1726 *Histoire militaire du regne de Louis le Grand, Roy de France, Où l'on trouve un détail de toutes les Batailles, Sieges, Combats particuliers, & generalement de toutes les actions de Guerre qui se sont passées pendant le cours de son Regne, tant sur Terre que sur Mer, Enrichie des plans necessaires. On y a joint un traité particulier de Pratique & de Maximes de l'Art Militaire.* Par M[onsieur]. [Charles SEVIN,] le Marquis De Quincy ..., Tome V., A Paris, MDCCXXVI (i.e. 1726 -n.m.), 606 + [27] pg.
- Sotheby, 1825 *Unpublished Authentic Manuscript Historical Documents, Autographs, Letters, &c. A Catalogue of an Invaluable and Highly Interesting Collection of Unpublished Manuscript Historical Documents; ... The Entire Property of a Gentleman of the Highest Consideration in Holland [i.e. Cornelius Ascanius van Sypesteyn, heer van Moermont, Renesse en Noordwelle], By whose Family they have been accumulated and preserved. Which will be sold by auction by Mr. SOTHEBY, ..., On Monday, May 30, 1825, and Six following Days ..., 1825*, 167 pg.
- Sypniewski, 1894 *Geschichte des K. u. K. Infanterie-Regimentes Feldmarschall Carl Joseph Graf Clerfayt de Croix*, Bearbeitet von seiner Errichtung bis zum Jahre 1865 von Hauptmann August NETOLICZKA; fortgesetzt bis zum Jahre 1866 von Major Gustav Freiherr de VICQ de Cumptich; durchgesehen und bis auf die gegenwart ergänzt von Alfred Ritter von SYPNIEWSKI, K. u. K. Oberstlieutenant des Regimentes, Jaroslau, Verlag des K. u. K. Infanterie-Regimentes No. 9, 1894, [8] + 828 pg.
- Tarlier, Wauters, 1874 Jules TARLIER, Alphonse Guillaume Ghislain WAUTERS, *La Belgique ancienne et moderne: Géographie et histoire des communes belges* (Vol. 9): *Arrondissement de Louvain. Ville de Tirlemont*, Brussel, Decq & Duhent, 1874 (*editio secunda*, Vol. 3, Bruxelles, Culture et civilisation, 1963), 194 pg.
- Torfs, 1870 Louis TORFS, *Barthélemy Tort de Lasonde*, In: *Œuvres posthumes*, Bruxelles, 1870, pp. 68–122.
- Vegiano, 1760 [Jean Charles Joseph] D[e VEGIANO]., S[eigneur]. D[e]. H[ovel]., *Nobiliaire des Pays-Bas, et du Comté de Bourgogne, Contenant Les*

Villes, Terres & Seigneuries, érigées en titre de Principauté, Duché, Marquisat, Comté, Vicomté & Baronnie: Le Persones qui ont été honorées de la dignité de Chevalier: Les Familles nobles, qui ont obtenu des Ornaments à leurs Armes, & le Nom & les Armes de ceux qui ont été annoblis ou réhabilités; Par le Princes des Augustes Maisons d'Autriche et de Bourgogne, Depuis le Regne de Philippe le Bon, Duc de Bourgogne, & de Brabant, &c., jusqu'à la mort de l'Empereur Charles VI., Rapportées par ordre Chronologique, ..., Seconde Partie., A Louvain, Chez Jean JACOBS, 1760, 381-810 + [43] pg.

Vegiano, 1865

[Jean Charles Joseph] de VEGIANO, S[eigneu]r d'Hovel, *Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne: et neuf de ses suppléments, rédigés et classés par familles et d'après un système alphabétique et méthodique*, par Le Baron J[acques]. S[alomon]. F[rançois]. J[oseph]. L[éon]. de HERCKENRODE, ..., Deuxième Volume, Gand, Imprimerie et Lithographie de F. et E. GYSELYNCK, 1865, 441-1095 pg.

VLAN, 2013

La Chambourlette, Exposition: Mons par la petite Histoire, In: VLAN, N°. 3166, 30/10/2013, p. 9.

Wouters, 1738

Joseph Michiel WOUTERS, *Placcaerten, ordonnantien, edicten, reglementen, tractaeten ende privilegien in dese Nederlanden, ... t'sedert 't jaer M.CC.XXV. ...*, Het Sevenste Deel (vol. VII), Toto Brussel, By Georgius FRICX, ..., 1738, [2] + 576 + 24 pg.